

ТЕМА 4. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЇЇ ЗАХИСТІ

Питання:

1. Поняття економічної безпеки та її індикатори (фінансова, промислова, ресурсна).
2. Бюро економічної безпеки (БЕБ) України: аналітична модель протидії загрозам.
3. Правоохоронні органи як суб'єкти боротьби з легалізацією кримінальних доходів.
4. Протидія розкраданню державних коштів та гуманітарної допомоги в оборонному секторі.
5. Економічна розвідка та захист від зовнішньої економічної експансії.

Мета лекції

Мета лекції – формування цілісної системи знань про механізми забезпечення економічної стійкості України в умовах воєнного стану через аналіз ключових індикаторів безпеки та інституційної ролі правоохоронних органів. Основна увага приділяється переходу БЕБ до аналітичної моделі протидії загрозам, методам боротьби з легалізацією злочинних доходів і розкраданням оборонних ресурсів, а також стратегіям економічної розвідки для захисту державного суверенітету від зовнішньої фінансової експансії.

1. Поняття економічної безпеки та її індикатори

Стратегія економічної безпеки України визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки. Національним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція України в європейський економічний простір, розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами.

Забезпечення національних економічних інтересів вимагає формування і реалізації стратегічного курсу у сфері забезпечення економічної безпеки, спрямованого як на стале нарощення конкурентоспроможності економіки України, так і на поступове зміцнення економічної стійкості та відповідно невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз.

Отже, стратегічний курс у сфері забезпечення економічної безпеки має два взаємопов'язаних напрями – напрям розвитку та безпековий напрям. Важливе місце в безпековому напрямі займають виклики, пов'язані із збройною агресією Російської Федерації та тимчасовою окупацією частини території України.

Руйнування економіки України є свідомою і цілеспрямованою дією Російської Федерації та одним з методів гібридної війни, оскільки зруйнована економіка продукує незадоволеність владою, трудову міграцію, соціальну напругу в суспільстві та підриває довіру до влади. При цьому широко використовуються економічні інструменти впливу, до яких, зокрема, відносяться санкції щодо українських товарів і послуг та використання впливу на інші держави з метою прийняття рішень, що суперечать основним національним економічним інтересам Україн (п.1 Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року).

Індикатори економічної безпеки

Фінансова безпека

Основні виклики та загрози:

- втрата доходів бюджету внаслідок поширених явищ «сірого» імпорту та контрабанди, схем ухилення від оподаткування
- поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом

Завдання:

- розбудова ефективної моделі боротьби зі злочинами в економічній сфері шляхом забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України
- убезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення

Зовнішньоекономічна безпека

Основні виклики та загрози:

- корупція

Завдання:

- ідентифікація та протидія інструментам впливу на економічну безпеку України, що використовуються Російською Федерацією з метою її послаблення
- вдосконалення санкційної політики для збільшення ефективності впливу на об'єкт застосування санкцій і мінімізації шкоди для своїх національних інтересів

2. Бюро економічної безпеки (БЕБ) України: аналітична модель протидії загрозам

Бюро економічної безпеки України – це центральний орган виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Відповідно до покладених завдань Бюро економічної безпеки України виконує правоохоронну, аналітичну, економічну, інформаційну та інші функції.

Основні завдання Бюро економічної безпеки України:

01

Виявлення зон ризиків

виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих даних

02

Оцінювання ризиків

оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення

03

Нормативно-правова робота

надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки

04

Забезпечення економічної безпеки

забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави

05

Інформаційний аналіз

збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому

06

Планування заходів

планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним законом до його підслідності

07

Розслідування

виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги

08

Аналітичні висновки

складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів з метою підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки

Повноваження Бюро економічної безпеки України

Оперативно-розшукова діяльність

здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності

Інформаційно-пошукова робота

здійснює інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки України

Інформаційна взаємодія

здійснює інформаційну взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями

Розшук осіб

здійснює розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання за вчинення кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності

Збір і аналіз інформації

збирає, обробляє та аналізує інформацію щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності

Залучення експертів

залучає в межах компетенції у передбачений законодавством спосіб, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців

Міжнародне співробітництво

здійснює міжнародне співробітництво з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України

Підготовка працівників

забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Бюро економічної безпеки України

Аналітичні матеріали

формує аналітичні матеріали з метою оцінювання загроз та ризиків вчинення (зростання кількості) кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності

Витребування інформації

витребує та одержує у встановленому законом порядку від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання повноважень Бюро економічної безпеки України

Міжнародні справи

ініціює у компетентних органах іноземних держав розгляд справ про захист прав та інтересів держави з питань, що стосуються виконання обов'язків Бюро економічної безпеки України, виступає як представник держави під час розгляду таких справ. За потреби Бюро економічної безпеки України має право залучати до такого розгляду експертів за відповідними напрямками

Нормативно-правові акти

приймає нормативно-правові акти з питань, що належать до компетенції Бюро економічної безпеки України

Звітування

звітує про свою діяльність у порядку, визначеному цим Законом, та інформує суспільство про результати своєї роботи

Міжнародні договори

укладає міжнародні договори міжвідомчого характеру з відповідними органами іноземних держав

Адміністративні справи

у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень

Гласні та негласні працівники

використовує гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності таких відносин, матеріально і морально заохочує осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки України

Договори зберігання

укладає договори відповідального зберігання з підприємствами, установами, організаціями з метою зберігання речових доказів, вилучених у ході досудового розслідування, які потребують особливих умов зберігання

Інші повноваження

здійснює інші повноваження, передбачені КПК України, цим Законом та іншими законами Україн

Повноваження Бюро економічної безпеки України у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення

Бюро економічної безпеки України здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для виконання своїх завдань, визначених цим Законом.

Бюро економічної безпеки України у рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

- 1** Формування баз даних формує банки (бази) даних та створює на їх основі на базі сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій єдину інформаційну систему Бюро економічної безпеки України
- 2** Отримання інформації отримує, обробляє та користується інформацією з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів, банків (баз) даних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, доступ до яких здійснено з урахуванням положень ст. 7 цього Закону
- 3** Інформаційно-аналітична робота здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу

Бюро економічної безпеки України може створювати власні системи (мережі) обміну інформацією з обмеженим доступом, бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності підрозділів Бюро економічної безпеки України у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, документообігу, а також брати участь у створенні та функціонуванні міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем, необхідних для виконання покладених на правоохоронні органи завдань (ст. 9 ЗУ «Про Бюро економічної безпеки»).

Бюро економічної безпеки України:

- для цілей оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування створює інформаційно-телекомунікаційні системи (мережі) та веде оперативний облік в обсязі та порядку, передбачених законодавством
- здійснює впровадження і технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій
- забезпечує надання державним органам інформації з банків (баз) даних згідно із закон (ст. 10 ЗУ «Про Бюро економічної безпеки»)

Аналітик Бюро економічної безпеки України

Визначення

Аналітик Бюро економічної безпеки України – це особа, яка має спеціальне звання Бюро економічної безпеки України, основним завданням якої є здійснення кримінального аналізу з метою виконання завдань Бюро економічної безпеки України

Спеціальні знання

Для виконання службових обов'язків аналітик має володіти спеціальними знаннями та навичками у сфері економіки та кримінального аналізу

Аналітичні продукти

Аналітик Бюро економічної безпеки України створює аналітичні продукти, передбачені цим Законом

Конфіденційність

Аналітик Бюро економічної безпеки України не має права розголошувати відомості, що безпосередньо стосуються суті досліджуваної події чи явища або містяться в матеріалах кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків. Аналітик Бюро економічної безпеки України несе відповідальність за об'єктивність, повноту та неупередженість створеного аналітичного продукту (ст. 21 ЗУ «Про Бюро економічної безпеки»)

3. Правоохоронні органи як суб'єкти боротьби з легалізацією кримінальних доходів

До легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з доходами, одержаними злочинним шляхом, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких доходів, чи володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 5. ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»).

Зупинення фінансових операцій

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу, що здійснює або забезпечує здійснення фінансових операцій, має право зупинити здійснення таких операцій, якщо вони є підозрілими, та зобов'язаний зупинити такі фінансові операції у разі виникнення підозри, що вони містять ознаки вчинення кримінального правопорушення, визначеного КК України.

У разі прийняття такого рішення спеціально уповноважений орган протягом строку подальшого зупинення відповідних фінансових операцій або зупинення видаткових фінансових операцій проводить аналітичну роботу, збирає необхідну додаткову інформацію, обробляє, перевіряє, аналізує її та у разі, якщо за результатами перевірки:

Ознаки не підтверджуються

ознаки легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, або вчинення іншого кримінального правопорушення, не підтверджуються, спеціально уповноважений орган зобов'язаний негайно, але не пізніше наступного робочого дня, скасувати своє рішення про подальше зупинення відповідних фінансових операцій або зупинення видаткових фінансових операцій та повідомити про це суб'єкта первинного фінансового моніторингу

Мотивовані підозри

є мотивовані підозри, – спеціально уповноважений орган приймає рішення про продовження зупинення відповідних фінансових операцій (видаткових фінансових операцій), готує і подає відповідний узагальнений матеріал або додатковий узагальнений матеріал правоохоронним органам, уповноваженим приймати рішення відповідно до КПК України, та в день прийняття такого рішення інформує відповідного суб'єкта первинного фінансового моніторингу про дату закінчення строку зупинення відповідних фінансових операцій

Строк зупинення відповідних фінансових операцій продовжується спеціально уповноваженим органом з наступного робочого дня після подання відповідного узагальненого матеріалу або додаткового узагальненого матеріалу за умови, що загальний строк такого зупинення не перевищуватиме 30 робочих днів.

Роль правоохоронних органів

Правоохоронні органи протягом строку продовження зупинення відповідних фінансових операцій (видаткових фінансових операцій) здійснюють досудове розслідування та у разі, якщо:

Відсутність події

встановлено відсутність події кримінального правопорушення або відсутність у діянні складу кримінального правопорушення, – негайно інформують про це спеціально уповноважений орган

Обґрунтовані підозри

наявні обґрунтовані підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення та накладено арешт на відповідні рахунки у порядку, встановленому КПК України – інформують про це спеціально уповноважений орган протягом двох робочих днів з дня винесення судом ухвали про арешт майна із зазначенням її номера та дати

Правоохоронні органи з повноваженнями

До правоохоронних органів, які мають такі повноваження належать:

Бюро економічної безпеки

Органи Національної поліції
що здійснюють досудове розслідування

НАБУ
Національне антикорупційне бюро України

САП
Спеціалізована антикорупційна прокуратура

ДБР
Державне бюро розслідувань

4. Протидія розкраданню державних коштів та гуманітарної допомоги в оборонному секторі

ДБР

НАБУ

СБУ

БЕБ

Національна поліція

5. Економічна розвідка та захист від зовнішньої економічної експансії

1

Головне управління контррозвідального захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки

(Про внесення змін до Указу Президента України від 27 грудня 2005 року № 1860: Указ Президента України)

2

Служба зовнішньої розвідки України (СЗР)

3

Бюро економічної безпеки (БЕБ)

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія економічної безпеки на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
2. Про Бюро економічної безпеки: ЗУ 28 січня 2021 року № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/conv#n151>
4. Фінмоніторинг по-новому, або як Україна тепер боротиметься із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом. GOLAW. 2020. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/finmonitoring-po-novomu-abo-yak-ukrayina-teper-borotimetsya-iz-legalizacziyeyu-dohodiv-oderzhanih-zlochinnim-shlyahom/>
5. Савчук В.О. Участь правоохоронних органів у процесі забезпечення економічної безпеки держави. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 8. С. 304-308. URL: https://www.lsej.org.ua/8_2023/70.pdf
6. Kubalskiy Vladyslav. Criminal legal protection of Ukraine's economic sovereignty in the context of the armed aggression of the russian federation. Pravova derzhava. Issue 35 (2024), p. 607-617. URL: <https://pravova-derzhava.org/en/pravova-derjava-issue-35-2024-607>
7. Volodymyr Mozharovsky, Serhii Hodz, Oksana Kolesnyk. Economic security of the state under martial law. Baltic Journal of Economic Studies 11(1):147-154 DOI:10.30525/2256-0742/2025-11-1-147-154